

Skötselplan för Ehrendal Södra naturreservat i Gnesta kommun

Beskrivning av naturreservatet

Naturreservatets yta är 128 hektar och det ligger i den södra delen av Gnesta kommun, mellan byn Ehrendal och Vargmossarnas naturreservat. Området är ett småkuperat skogsområde med en del hållmarker, några sumpskogsområden och ett par kraftiga branter. De dominerande skogstyperna i området är tallskog och barrblandskog. Ehrendal Södra, tillsammans med närliggande naturreservat, utgör ett för Södermanlands län relativt stort skyddat skogsområde som möjliggör storskaliga skötselinsatser såsom hydrologisk återställning och naturvårdsbränning.

- Skogsmark	114,1 (varav 105,2 produktiv) ha
- Sjöar och vattendrag	9,8 ha
- Öppen våtmark	2,2 ha
- Övrig mark	1,9 ha

TOTALT 128 ha

Prioriterade bevarandevärden

Naturtyper	Talldominerad skog och barrblandskog
Strukturer	Gamla träd och död ved
Växt- och djursamhällen	Kryptogamflora, fågel- och insektsfauna
Arter	Tjäder
Friluftsliv	Naturupplevelser i skogsatmosfär

Biologiska bevarandevärden

Delar av reservatet fungerar säkerligen som en viktig refug för den starka tjäderpopulationen i det intilliggande Vargmossarnas naturreservat. Då tjädern är en viktig signalart, med krav på varierande livsmiljöer, är det således angeläget att i Ehrendal Södra bibehålla gammal tallskog med högstubbar, kjolgranar, blåbärsris,

rotvältor, myrmark med tuvull och gransumpskog där kycklingarna kan livnära sig på insekter de första veckorna i livet.

Med tanke på förekomsten av tallevande insekter, t.ex. raggbock, i närliggande områden, och med rätt inriktning på skötselåtgärder, är sannolikheten stor att även Ehrendal Södra hyser eller kommer att hysa raggbock.

Det finns en del äldre aspar, mindre partier med hasselsnår och enstaka äldre ekar. På grund av rådande betestryck från klövvilt är dock återväxten av löv dålig.

Sedan 2018 är hela Södermanlands län hårt drabbat av angrepp från granbarkborre. Ehrendal Södra är inget undantag. Det finns således en hel del döda granar som successivt rasar. Dessa lågor bör enbart flyttas i de fall de ligger över större stigar eller om de riskerar att ramla in över angränsande fastigheter eller vägar.

Historisk och nuvarande markanvändning

Inom området finns endast en markering i Kulturmiljöregistret (Fornsök) och det avser en fornlämningsliknande lämning (L1985:7994) i form av en eventuell stensättning (förhistorisk grav). Med tanke på den verksamhet som beskrivs närmare nedan är det att förvänta att naturreservatet innehåller fler kulturmiljökomponenter.

Viktigt vid reservatsförvaltningen är att tänka på att kulturmiljölagen skyddar fornlämningar oavsett om de är registrerade eller inte. Åtgärder som innebär markingrepp, övertäckning och liknande inom fornlämning och anslutande fornlämningsområde är tillståndspliktiga enligt 2 kapitlet kulturmiljölagen.

Historik

Åtminstone från medeltiden och framåt har mark brukats för odling genom gårdarna Bölja, Hårby, Oppeby samt Säby. Säby och Oppeby har förmodligen haft en förhistorisk föregångare vilket indikeras av förekomsten av enstaka stensättningar, en hägnad och ett gravfält. Ett soldattorp och ett vanligt torp uppfördes under Oppeby på 1700-talet.

Fram till 1600-talet var området kring Ehrendal en mer eller mindre öde skogsmark, trots att den närliggande sjön Sillen varit en viktig färd- och transportväg under lång tid. Det var först under senare delen av 1600-talet som situationen förändrades. Då etablerade Jesper Elieson ett bruk med masugnar vid sjön Stortröns utlopp i Likstammen. Brukets avlägsna belägenhet, bristen på vattenkraft och malm samt svåra kommunikationer gjorde dock att när bruket 1685 fick privilegium på kanontillverkning insåg man att bruket måste flyttas. De rätta förutsättningarna fanns på närbelägna Sågartorp, där ett stort bruk med kanongjuteri etablerades. Kanonerna fick gott rykte och användes mycket av den svenska försvarsmakten. 1695 adlades Jesper Elieson och fick namnet Ehrencreutz. Han döpte då om Sågartorp till Ehrendal. Jesper Ehrencreutz, som ligger begravnen i Frustuna kyrka, kan betraktas som en av traktens mest framgångsrika företagare.

Kanontillverkningen krävde enorma mängder ved. Det kan därför antas att det inte fanns mycket skog kvar i trakten runt Ehrendal under kanonepoken. Förmodligen uppfördes stora kolmilor i närområdet för att tillverka kol som bränsle till bruket. 1803 lades kanontillverkningen ner. I och med Sveriges fred med Finland 1809 upphörde försvarsmaktens beställningar av kanoner helt. Markerna började således återbeskogas. De äldsta skogarna kring Ehrendal är omkring 200 år och har nu i vissa områden antagit naturskogskaraktär. Sedan kanonepoken tog slut har skogen i Ehrendal främst nyttjats av intilliggande gårdar för utmarksbete och extensiv plockhuggning, men under de senaste femtio åren har större delen av området undantagits från skogsbruksåtgärder. Den senaste avverkningen/gallringen gjordes omkring 2010 i en mindre del av det område som nu skyddas som naturreservat.

Efter järn- och kanonepoken har det bedrivits en brokig skara verksamheter i Ehrendal. Till exempel fanns det en rävfarm 1923 - 1942, ett sågverk drivet av ångmaskin, skola fram till 1947, ett exklusivt gästhem och så har det bedrivits gösodling i dammar. Nils Kalmér, som ägde Ehrendals gård 1913 - 1921, letade och hittade en del guld inom ägorna.

Plan för områdets skötsel

Åtkomst vid förvaltning

För åtkomst till reservatet via Harberga, från väg 224, behöver Länsstyrelsen erhålla rättighet att använda den befintliga vägen. Det kan exempelvis ske genom servitut eller genom andelar i en gemensamhetsanläggning.

Överenskommelsen om intrångsersättning från 2018 (dnr 4105-2017), avseende intilliggande Ehrendal Norra naturreservat, ger Länsstyrelsen rätt att nyttja vägarna fram till Berget och till Hästhagstorp vid Ehrendal Södra.

Länsstyrelsen har rätt att nyttja vägen genom Malmsjöns stugområde fram till bommen. Se ärende 1011-2020.

Områden med talldominerad skog

Beskrivning

Flerskiktad talldominerad skog av naturskogskaraktär. Det finns en hel del mager hållmark men även myrmarker och inägor. Den största delen av reservatet består av denna naturtyp.

Bevarandemål

Det ska vara talldominerat med ett glest och ljust trädskikt där ett stort inslag av gamla träd och grova, spärrgreniga individer ingår. Äldre träd ska ha förutsättningar att bli mycket gamla. Död ved ska finnas i form av torrakor och lågor i olika dimension och ålder. Solexponerad död ved ingår och erbjuder habitat för vedlevande insekter, till exempel raggbock, på tall. Det ska finnas spår av naturvårdsbränningar.

Skötselåtgärder

Tallens ekologi ska vara vägledande för skötseln.

Naturvårdsbränning, eller brandliknande metoder, bör genomföras med lämpligt intervall i de områden förvaltaren anser passande.

Några av de åtgärder som bör prioriteras är tillskapande av lämpligt substrat för vedlevande insekter knutna till tall, friställning av gamla träd för att få dem solbelysta och frihuggning av lämpliga träd som ska kunna växa sig grova och spärrgreniga.

Områden med barrblandskog

Beskrivning

Flerskiktad grandominerad barrblandskog av naturskogskaraktär. Träden har relativt hög medelålder. Det finns en hel del lövträd så som björk och asp men även sälg förekommer. I de blötare partierna växer klibbal. I nordöstra där det avverkats växer en del lövsly.

Bevarandemål

En olikåldrig barrblandskog som får utvecklas genom intern dynamik. Utvecklingen ska sträva mot ett naturskogsliknande tillstånd med olikåldrighet, luckighet i trädskiktet samt inslag av lövträd och buskar. Träd ska ha förutsättningar att bli gamla. Det ska finnas rikligt med död ved i form av torrakor och lågor i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Fältskiktet ska vara rikt på örter och marksvampar.

Skötselåtgärder

Områden med barrblandskog lämnas i huvudsak till fri utveckling genom intern dynamik. Frihuggning av värdefulla träd är lämpligt att utföra. Återvätningsåtgärder bör utföras. Lövträd gynnas i nordostliga delen av reservatet.

Området vid Hedsjön

Ingen särskild skötsel av de delar av reservatet som omfattar Hedsjön. Hedsjön har under lång tid varit en del av ett nätverk av tidsseriesjöar och därmed varit undantagen från kalkningsåtgärder. Hedsjön har därför fungerat som en referenssjö och det är därför viktigt att Hedsjön fortsätter vara undantagen från kalkningsåtgärder.

Friluftsliv

Beskrivning

Området bedöms ha relativt få besökare och kan ge enkla naturupplevelser i skogsatmosfär. Bebyggelse finns i anslutning till området och några stigar finns i området. Enklast nås området via väg 834 genom Ehrendal.

Då naturreservatet inte har några anordningar/leder för friluftslivet åligger det inte reservatsförvaltningen att underhålla de stigar som finns, i huvudsak i närheten av Hedsjön. Däremot hindrar inte

föreskrifterna att markägaren eller annan intressent sköter om stigar.

Bevarandemål

Området kan upplevas på egen hand. Inga anordningar eller leder för friluftslivet kommer att anläggas. Information om områdets värden ska finnas på en eller två informationstavlor i anslutning till reservatsgränsen och på länsstyrelsens webbplats. Informationen ska hållas aktuell och informationstavlor och gränsmarkeringar ska vara i gott skick. Det innebär basnivå (målklass 5) enligt dokumentet Besöksklassning av naturreservat i Södermanlands län (2021).

Skötselåtgärder

Uppmärkning och underhåll av naturreservatets gränser.

Uppsättning och underhåll av en eller två informationsskyltar. Förvaltaren avgör lämplig placering och utformning.

Borttagande av riskträd vid vägar och nära byggnader.

Information om reservatet hålls aktuell via Länsstyrelsens digitala informationskanaler.

Artlista

I nedanstående artlista redovisas intressanta artfynd från Ehrendal Södra registrerade i Artportalen t.o.m. 2024.

Rödlistade arter, signalarter, Natura 2000 arter. Rödlistekategori följer SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020., SLU, Uppsala. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = Akut hotad, S = signalart enligt Skogsstyrelsen, N2000 = art som listats i EU:s Art- och habitatdirektiv, bilaga 2 eller i Fågeldirektivets bilaga 1.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Kategori
Ryggradslösa djur		
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S
Mindre mörghorre	<i>Tomicus minor</i>	S
Vågbandad barkbock	<i>Semanotus undatus</i>	S
Granbarkgnagare	<i>Microbregma</i>	S
Bryngökbi	<i>Nomada opaca</i>	NT
Mossor		
Flagellkvastmossa	<i>Dicranum flagellare</i>	S
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	S
Fällmossa	<i>Antitrichia</i>	S
Grön sköldmossa	<i>Buxbaumia viridis</i>	F, S, N2000
Svampar		
Tallticka	<i>Porodaedalea pini</i>	NT
Rävticka	<i>Inocutis rheades</i>	S
Motaggsvamp	<i>Sarcodon squamosus</i>	NT
Stor aspticka	<i>Phellinus populicola</i>	S
Vedticka	<i>Fuscoporia viticola</i>	S
Fåglar		
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>	NT
Talltita	<i>Poecile montanus</i>	NT
Mindre hackspett	<i>Dryobates minor</i>	NT
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT, N2000
Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>	S
Drillsnäppa	<i>Actitis hypoleucos</i>	NT
Järpe	<i>Tetrastes bonasia</i>	NT
Gröngöling	<i>Picus viridis</i>	NT
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	VU